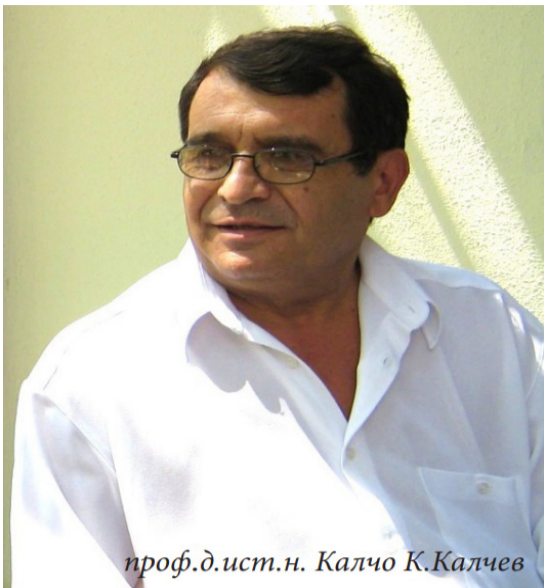

Христо Ботев - титан на революцията

проф.д.ист.н. Калчо К.Калчев

Още за някои познати и непознати моменти около „Радецки“ („Тих бял Дунав се вълнува“)

Откровено казано, не бих дръзнал да занимавам читателите на уважавания от мен вестник „Балчишки телеграф“ с проблематика, привидно изглеждаща позната. Не бих дръзнал, ако не бях категорично убеден в съществуването и на доста неизвестни, дори за сравнително интелигентни люде, детайли. А намирам, че тези детайли са нужни, в името на по-богатата съвременна литературна, музикална и историческа култура на новото гражданско общество. За патриотичното възпитание на подрастващите няма да говорим...

И от времето на моята преподавателска работа със студенти, а и понастоящем, съм сигурен, че всички (почти всички!) знаят, че автор на текста е не друг, а по-младият към времето на Хр.Ботев някогашен поет Иван Вазов. Композиторът, създал мелодията на „Радецки“, за всички тогава, а и понастоящем оставащ (бих добавил и сега остава!) неизвестен... Младите хора в огромното си мнозинство смятаха, че зад името на парахода, се крие известният им от „Опълченците на Шипка“ бележит руски генерал от времето на Освободителната война Ф.Ф.Радецки. Поради непознаване съдържанието на текста, в който се визира неведнъж „немския произход“ на капитана на парахода, много си мислеха, че не може да се крие друг. За това, че корабът „Радецки“ е австрийски (австро-унгарски), и че е възможно фамилиното име Радецки да е на някой друг, освен на руския генерал, само един-единствен студент преди около четвърт век се сети, че имало някога и един австрийски генерал със същото фамилично име, който бил вече умрял и затова на негово име били назовани между другото не само улици, но и плавателни

съдове... Това ми даде основание да се намеся и да дам някои енциклопедични данни за фелдмаршал Йозеф Радецки (1766-1858), останал в страниците на миналото с реномето на спасител на австрийската (от 1867 г. Австро-Унгарската!) монархия. По-дразнещото бе, че повечето от най-добрите студенти познаваха в най-добрия случай само 9 от 22-те строфи (куплета) на толкова популярния тогава марш (до „тук се слуша мойта воля, аз съм капитан“), изучаван още от най-ранна ученическа възраст. (Мнозинството имаше знания само за първите 6 куплета)... За мелодията – всички бяха запомнили „бум-кането“ след всяко четиристишие. За музикалния принос на Иван Караджов (1875-1934) в музичрането на текста през 1909 г. никому нищо не бе известно, та се наложи да дам биографични сведения за този забравен не от вчера до днес македонски българин, Подобно на Панайот Пипков, последният прави от един вече познат текст на най-известния български поет популярен марш, звучач и до наши дни, и то не само на 2 юни. А текстът на „Радецки марш“ е този:

*Тих бял Дунав се вълнува,
весело шуми
и „Радецки“ гордо плува
над златни вълни.*

*Но кога се там съзирва
Козлодуйският бряг,
в парахода рог изсвирва,
развя се байряк.*

*Млади български юнаци
явяват се там,
на чела им левски знаци,
в очите им плам.*

*Горд отпреде им застава
младият им вожд-
на каза на капитана
с гол в ръката нож:*

*- Аз съм български войвода,
момци ми са тез,
ний летим за свобода
кръв да лейме днес.*

Ний летим на България

*помощ да дадем
и от тежка тирания
да я отървем.*

*Парахода остави ни
и по начин благ,
та дружината да мине
на родния бряг.*

*Капитана - немецъ същи -
отказва - тогаз
Ботев люто се намръщи,
вика с бурен глас:*

*- Туй го искам, не се моля:
всички сте във плян.
Тук се гледа мойта воля,
аз съм капитан!*

*Чуй, там днеска мре на-
рода
в бой с ужасен враг!
Карай бързо парахода
на български бряг!*

*И гласа му става страшен
при тия слова,
немец бледен и уплашен
преклони глава.*

*Бърже парахода плува
към желаний край,
Дунавът се по вълнува,
весело играй.*

*Много време се измина
как не бе носил
храбра българска дру-
жината
твар за него мил.*

*А дружината запява
песен зарад бой
и байряка се развява
гордо с лева свой.*

*Парахода веч наваля
на милия бряг,
Ботев шапката си сваля,
че говори пак:*

*- Хайде, братя, излезнете,
тука ще се спрем
и земята целунете,
дето ще да мрем!*

*И от радост упоени
пред левския стяг
всички падат на колени
на светия бряг.*

*- Братя! - вика им войвода
със гърмолен глас.-
Скоро радостно народа
ще посрещне нас!*

*Скоро с гръм ще поздравиме
Стара планина,
кървав бой ще заловиме
с турски племена!*

*Ний във битки не сме
вещи,
малко сме на брой,
но сърца ни са горещи-
гладни сме за бой!*

*Скоро турчин ще изпита
грозната ни моц:
правдата е нам защита,
левът ни е вожд!*

*И по цяла околия
глас екна съгрян:
„Да живее България,
смърт на зли тиран!“*

Написан е най-възторжено още на 17 май, т.е.

в деня, когато четата е отплавала, но без да се има в Румъния каквато и да било информация за следващите ѝ действия. (На 18-ти, когато четата има своите най-люти боеве, младите емигранти – възторжени почитатели на поета-революционер – правят опит да приспособят текста като мелодия, ала със заглавие „Песен за четниците на „Радецки“) ... Лакоично казано – в текста са отразени личните емоции на Ив. Вазов, хармонирани с емигрантската еуфория. Зайно е, че между Войводата и младия поет, който се познава със сина на някогашния свой по възрастен колега Ботьо Петков още от Браила /1871 г./ съществуват отлични отношения, като и двамата имат увлечения в „комунарството“, както по-късно вече възрастният Иван Вазов си припомня.

На текста в никакъв случай не следва да се гледа като на исторически достоверен източник за началото в трънливия път на четата към нейната Голгота. С други думи „Радецки“ не е исторически извор, а апотеоз на революционните настроения, заради които крайно емоционалната и противоречива натура на Хр.Ботев е готова и в огъня да стъпи. Както и прави! ... Задълбоченото осмисляне на настоящия текст, а не само познаването на публицистичното му творчество, ако бъде разгледано в унисон с написаното в последната страница на неговия бележник („Аз съм весел и радостта ми няма граници, като си наумя, че „Моята молитва““ се сбъдва“) ще ни припомни, че още в „Моята молитва“ няколко години по-младият, но утвърден вече като поет Ботев бе писал:

„Подкрепи и мен ръката, та кога въстане робът, в редовете на борбата да си найда и аз гробът“. Т.е. през бунтовната пролет на 1876 г. поетът-революционер си е давал сметка за рисковете на предприетото начинание, независимо, че е демонстрирал пред всички оптимизъм, макар и да е съзнавал дефицита си откъм военно-техническа подготовка. Вазов съзнателно е прокарал и своите субективни оценки: за ролята на кап. Д.Енглендер („немец същи...“, за прекаления Ботев оптимизъм по отношение готовността на народа да последва четата и пр. Ще припомним, че кап.Енглендер далеч не е този противник на четата, но не е могъл да приеме веднага предложението на Ботев и че след време дава най-

ласкави оценки за четата от 17 май 1876 г, че дори е отказал да сътрудничи на видински паша да върне обратно „Радецки“ с наказателни турски части за преследването на дебаркиралите. А пасивността на българите от Бутан, Борован, Враца и др. не би могла да не предизвиква потрес в душата на поета, който дотогава е превъзнавял революционната готовност на сънародниците си. За всичко това Вазов не е имал информация и затова е написал „Радецки“ в тази възторжена тоналност. А действителността е много по-различна...

На какво се дължи дисонансът между популярността на „Радецки-марш“ и слабото познаване на текста от широки кръгове на нашето общество. На първо място, на възможността да се очерня българския патриотизъм като враждебност, стигаща до патологични изяви спрямо турците.. А истината е, че макар и да е отявлен патриот-националист, в реалния си живот е бил значително повече враг на султанската държавна система на Империята, отколкото на обикновения турчин. Един записан текст в неговия бележник свидетелства за това. Той е: „Сев-сени

джан-дан севени. Хакъ иле йоксан олсада; сев-ме сени, сев-ме йени; Масър-да султан олсада“ („Обичай, който те обича искрено, макар и да е от най-долно стъпало; не обичай, който не те обича, па макар и да е султан в Египет“).

Всичко гореизложено не дава основание да отричаме творбата на Вазов, а да я интерпретираме като елемент от пулса на онази епоха на мъчително съзряване на българското национално чувство, каквато съзрява в 1876 г.

Проф. Калчо К.Калчев д-р ист.н.

60 950 безплатни карти за пътуване на млади европейци

Европейската комисия обявява резултатите от последния кръг на DiscoverEU, който бе обявен през октомври 2021 г.: 60 950 младежи ще получат безплатна карта за пътуване, за да опознаят Европа. Спечелилите ще пътуват самостоятелно или в група от максимум пет души между март 2022 г. и февруари 2023 г. в продължение, до 30 дни. В съответствие с Европейския зелен пакт участниците ще пътуват предимно с железопътен транспорт, с някои изключения, за да се даде възможност на живеещите на островите да вземат участие. По този повод, заместник-председателят Маргаритис Схинас, отговарящ за утвърждаването на европейския начин на живот, заяви: „Бумът на мобилността на младите хора, който представляват

тези 60 000 карти за пътуване, предлага големи възможности за младежите да преминават през тези трудни времена. 2022 година започва с добър начален тласък. Това ще бъде годината на младите европейци“. Комисарят по въпросите на иновациите, научните изследвания, културата, образованието и младежта Мария Габриел посочи: „Какъв добър начин за започване на Европейската година на младежта чрез обявяването на резултатите за DiscoverEU! Искаме тази година да бъде празник за всички млади хора. През цялата година ще им предоставяме все повече възможности, например като увеличим броя на билетите за DiscoverEU в следващия кръг, който ще се проведе през пролетта на 2022 г.“

Припомняме, че Октомврийският кръг на кандидатстване беше отворен за младите европейци, родени между 1 юли 2001 г. и 31 декември 2003 г. По изключение 19 и 20-годишните също можеха да кандидатстват, след като техните кръгове бяха отложени поради пандемията от COVID-19. Тъй като развитието на пандемията остава неизвестно, на всички пътници ще бъдат предложени гъвкави резервации чрез нова мобилна карта за пътуване. На 17 януари 2022 г. в профила на Европейския младежки портал в Instagram ще се проведе сесия с въпроси и отговори на живо, в която участниците ще задават въпроси, свързани с тяхното бъдещо пътуване. Следващият кръг за кандидатстване ще се проведе през пролетта на 2022 г.

